Jak je známo, jazyková a kulturní menšina (má vlastní kulturu a jazyk) bývá často diskriminována. A jak je to u Neslyšících? A co slyšící rodiče? Jak reagují slyšící rodiče, když se jim narodí neslyšící dítě? Carol J. Ertingová to popsala takto: *„Když se rodiče dozvědí, že jejich dítě neslyší, nastane v jejich životě prudký zvrat. Jsou nuceni přemýšlet o svém rodičovství i o tom, co znamená lidství. Mění se jejich rodičovská role – stávají se rodiče neslyšícího dítěte. Brzy zjistí, že musí změnit svá očekávání v souvislosti se současným a budoucím životem dítěte. Mezi nimi a jejich dítětem nedojde k rozvoji bezproblémové komunikace, jako s nimi a jejich rodiči, protože hluchota takovou samozřejmou a zdánlivě přirozenou věc neumožňuje...“* (Erting 1998, s. 117)

Zkusme se zamyslet nad tím, když se neslyšícím rodičům narodí neslyšící dítě. Jak reagují? Často chtějí, aby bylo spíše neslyšící, než slyšící nebo nedoslýchavé. Je trochu zvláštní, že neslyšící rodiče nikdy neříkají, že mají postižené – neslyšící dítě. Neslyšící matka, jejíž rodiče slyší a sama má neslyšícího manžela a tři neslyšící děti, vypráví, jaké je to mít hluché děti: *„Jsme rádi, že jsou zdravé. Je to v pořádku. ... Je pro nás snazší s nimi komunikovat, protože jsou stejní jako my. ... Když jsem byla malá, byla jsem úplně ztracená. Všude kolem byli samí slyšící lidé. ... Já jsem s nimi nemohla domluvit ... oni nemohli komunikovat se mnou. Takže my jsme blízcí, protože nikdo z nás neslyší,“* napsala Carol J. Ertingová (Erting 1998, s. 119).

Opravdu jsou to velmi rozdílné názory, zdá se to trochu smutné, ale nedivím se, protože mi je jasné, že slyšící rodiče často nevědí, jak komunikovat s vlastním neslyšícím dítětem, nevědí, jak se k němu mají chovat. V první chvíli si samozřejmě hned myslí, že mají postižené dítě. Zajímavé je, že také neslyšící rodiče se často bojí, že se jim narodí slyšící dítě. Proč? Nevědí totiž, jak komunikovat se slyšícím dítětem, mají jedinou starost, jak ho naučí mluvit. Občas se zamýšlím nad tím, možná se vám to bude zdát vulgární, že **v obou případech se dítě narodí do světa, do kterého nepatří.** Proč? Slyšící rodiče jsou často zoufalí, myslí si, že se musejí o dítě starat po celý život, myslí si, že to samo nezvládne a tak podobně. A neslyšící rodiče? Také mají starost, jak naučit mluvit slyšící dítě, jaké to bude ve škole, zda mu budou moci pomáhat s úkoly.

Nezapomeňme, že v době komunismu to u nás bylo ještě horší než teď, lidé byli neinformovaní, o neslyšícím světě nevěděli skoro nic, a „jiní“ lidé byli

izolováni. Znám jeden případ neslyšících rodičů, kteří když se jim narodilo dítě, byli stresovaní, zda je slyšící nebo ne. Poté, co zjistili, že je „zdravé“, že slyší, měli velkou radost. Hrozně se totiž báli, aby nebylo neslyšící, nechtěli, aby je museli dát do ústavu pro neslyšící. Důvodem byly jejich špatné zkušenosti a ošklivé vzpomínky na ústav pro hluchoněmé. Když zjistili, že čekají další dítě, byli si téměř jistí, že bude také zdravé, ale po jednom a půl roce se dozvěděli, že je neslyšící. Byli velmi nešťastní, ale museli ho brát takové, jaké bylo. Až po dlouhé době si uvědomili, že měli velké štěstí, že mají alespoň jedno neslyšící dítě, protože se starším slyšícím dítětem mají bohužel špatný vztah, nerozumějí si spolu, mají neustálé rozpory...

Další příklad je od Carol J. Ertingové. Jiná neslyšící matka, která má tři slyšící děti, říká: *„Pamatuji si to zklamání, které jsem při komunikaci se svými slyšícími dětmi zažívala, když se ti tři baví mezi sebou, jsem mimo, protože nevím, o čem mluví. Když se zeptám, co říkali, otravuje je opakovat mi to a často mi neřeknou všechno. Říkají vždycky: „Ale nic. To nebylo nic důležitého.““* (Erting 1998, s. 119)

Vidíme, jaké jsou problémy mezi rodiči, kterým se narodí „jiné“ dítě. Zajímalo by vás, **jak funguje škola pro neslyšící a jaká je její spolupráce s rodiči?** Víme, že dříve u nás nepůsobili neslyšící pedagogové. Carol J. Ertingová potvrzuje, že tomu tak bylo i v USA: *„Neslyšící děti obvykle vzdělávají mladé, bílé, vysokoškolsky vzdělané ženy, které nemají žádnou sluchovou vadu. K hluchotě přistupují v podstatě stejně jako slyšící rodiče, a je proto velmi pravděpodobné, že* ***jejich identita je založena na skutečnosti, že jsou učitelky a že slyší a mluví. Hlavním cílem*** *většiny, ne-li všech* ***vzdělávacích programů pro učitele neslyšících, je vychovat učitele, kteří budou pomáhat neslyšícím dětem rozvíjet jejich dovednosti, nezbytné pro zapojení do většinové společnosti slyšících****. Důraz se klade na to, aby se děti s pomocí různých sluchadel naučily používat zbytky sluchu, srozumitelně mluvit, odezírat a používat angličtinu.“* (Erting 1998, s. 120; zatmavil P. V.)

Skutečností je, že v Československu dříve nebyla možnost, aby neslyšící studovali, aby se pak stali neslyšícími učiteli neslyšících dětí. Neslyšící svět byl diskriminován, slyšící populace si myslela, že je vyloučené, aby neslyšící lidé učili děti, protože neslyšící by stejně nedokázali studovat, protože mají „velmi nízkou slovní zásobu“. Faktem je, že dosud hodně lidí říká, že neslyšící jsou „hloupí“. Přesto v dnešní době je situace už mnohem lepší, začínají se rozšiřovat informace o světě Neslyšících. Díky tomu mají Neslyšící možnost studovat na vysoké škole. V České republice je v současnosti několik neslyšících

učitelů a několik neslyšících vychovatelů. A jaké jsou zkušenosti neslyšících a slyšících rodičů s pedagogy? Podívejme se, jak to napsala Carol J. Ertingová: *„Slyšící i neslyšící rodiče přicházejí do školy s různými postoji k hluchotě a s různými zkušenostmi. Názory slyšících rodičů a pedagogů jsou si mnohem bližší než názory neslyšících rodičů a slyšících pedagogů...“* (Erting 1998, s. 116) Souhlasím s ní, neboť slyšící a neslyšící mají opravdu různé pohledy a vidí stejnou věc často jinak. Myslím si, že chyba je asi hlavně na straně slyšících, **protože slyšící nerespektují a netolerují neslyšící**. Například mnoho slyšících učitelů nevěří znakovému jazyku a neuznává ho. Tomu říkám diskriminace. Je to pro mě **skutečně nepochopitelné**, protože **neslyšící se musí přizpůsobit slyšícímu světu a nikdo z neslyšících například neříká, že český jazyk je špatný nebo něco podobného. Proč slyšící neuznávají vlastní znakový jazyk Neslyšících? Nejde to?** Myslím si, že znám důvod. Cítím, že učitelé ví, že znakový jazyk není jednoduchý, i když říkají, že je to primitivní jazyk, který nemá gramatiku. A také myslím, že ví, že se ho nikdy dobře nenaučí, popřípadě se ho nechtějí naučit. Proč to dělají? Aby měli zaměstnání, přišli by totiž o práci. Všechno je možné... Můžeme se zamyslet nad tím, co napsala autorka o názorech neslyšících rodičů: *„Pro identitu neslyšících rodičů představuje hluchota jejich dítěte problém v okamžiku, kdy je zapíší do školy a musí se stýkat se slyšícími pedagogy. Tato interakce je problematická nejen proto, že slyšící pedagogové a neslyšící rodiče chápou hluchotu odlišně, ale je také proto, že slyšící mají nad neslyšícími relativně velkou moc a uplatňují ji i při rozhodování o tom, jak budou děti neslyšících rodičů vychovávány a vzdělávány.“* (Erting 1998, s. 120)

Společnost slyšících, „většina“, si vůbec neuvědomuje, že neslyšící svět má svůj mateřský jazyk – jazyk znakový. Děti se trápí, že nemají ve škole vlastní přirozený jazyk, český jazyk totiž není jejich mateřským jazykem, je to pro ně druhý jazyk. A jak můžou děti ihned rozumět druhému jazyku, když učitelé neumějí znakový jazyk? A kde je tedy jejich přirozený jazyk? Pro děti je psychicky náročné neustále se dívat na ústa učitelů, i když dobře artikulují, a navíc, neslyšící člověk nerozezná každou hlásku, například „č“, „ř“, „š“ vypadají úplně stejně, obdobně třeba „s“, „c“, „z“ a tak dále. **Důležité je připomenout, že schopnost dobře odezírat vydrží max. 20 minut!!!** Poté jsou oči unavené a neudrží pozornost. Představte si vyučovací hodinu o 45 minutách 4–7krát denně! Zmatek, neporozumění látce, nejasnosti v českém jazyce... a **čí je to vina? Dětí? Ba ne! Přece učitelů!**

Jedinou možností je, že se musejí učitelé naučit znakový jazyk, jen tak to

bude ideální. Mohu to potvrdit z vlastní zkušenosti asistenta českého jazyka (jsem prelingválně neslyšící). Když jsem poprvé učil, děti se na mě celou dobu upřeně dívaly, dávaly moc dobrý pozor, nerušily, a když jsem jim položil nějakou otázku, nečekal jsem, že se budou poctivě hlásit, dokonce některé takovým způsobem, že málem převrhly svůj stolek. **Opravdu je moc důležité přizpůsobit se vlastnímu jazyku neslyšícího dítěte, jinak učení vůbec nemá smysl. Bezbariérová komunikace, porozumění, zpětná vazba mezi učitelem a dětmi jsou moc důležité.**

Napsal jsem, že je velmi důležitá **zpětná vazba** mezi dětmi a učitelem. Jak to vypadá, když neslyšící rodiče musí chodit na třídní schůzku svých dětí? Škoda mluvit, neboť znám mnoho případů, kdy neslyšící rodiče dost neradi chodí na třídní schůzku, vždycky říkají: *To je zbytečné, nemá to cenu, stejně bychom tam ničemu nerozuměli a nudili se. Všichni tam mluví a nikdo nám netlumočí, na konci schůzky k nám přijde třídní učitelka, a velmi omezeně nám sdělí informace. Samozřejmě, že hodně důležitých informací vynechá... Zbytečně musíme dlouho čekat a pak se s námi mluví 10 minut...* Takový je názor neslyšících, mohu říci, že např. moji rodiče chodili na třídní schůzku velmi málo. Na to, co výše citovaní rodiče označují jako „vynechané informace“, se podíváme z pohledu Carol J. Ertingové: *„Neslyšící rodiče užívali slovo „informace“ velmi často. Cítili potřebu vzájemně se informovat a požadovali informace také od školy. Měli dojem, že jejich děti potřebují od učitelů hlavně informace. Neslyšící matka, která vystupovala jako mluvčí skupiny neslyšících rodičů, při diskusích o potřebách předškolních dětí často zaměňovala znak INFORMACE se znakem KOMUNIKACE. (...) Zdůrazňovala také, že je důležité, aby se s předškolními dětmi komunikovalo, aby získávaly informace a aby byly povzbuzovány a motivovány.“* (Erting 1998, s. 124)

Mnoho neslyšících rodičů požadovalo hlavně informace, nejhorší je to při již zmíněných třídních schůzkách, vždyť jsou to jejich děti, chodívají do školy a **rodiče přece mají právo na plnohodnotnou informaci o vlastním dítěti!** Nedokáži si představit, kdybych měl dítě a chodil na třídní schůzku jen tak, z povinnosti! Vy, slyšící rodiče, zkuste si představit, že by škola byla určena jen pro neslyšící pracovníky. Tato představa vás jistě děsí... A třídní schůzka? Plno hlav neslyšících, sem tam slyšící lidé, a vy byste nerozuměli vůbec nic, jen tak seděli a usmívali se... Umím si představit, jak byste se cítili a vím jistě, že byste to nevydrželi a hned si stěžovali. To je fakt zajímavé! Neslyšící rodiče si téměř nikdy nestěžují a neprotestují. Proč? Je smutné, že **neslyšící skoro vždycky poslechnou „většinu“ a podřídí se jí**. Bohužel, to je zvyk. Kdyby tito rodiče získali jako malé neslyšící děti plnohodnotné informace jako slyšící

děti, určitě by se chovali jinak. Nemlčeli by. I to je jeden pohled na vzdělávání neslyšících.

A ještě jedna poznámka na závěr. Kdyby rodičům, kteří mají dítě s vadou sluchu, podával informace o světě Neslyšících dospělý kultivovaný vzdělaný Neslyšící, jistě by se tím zmírnily jejich obavy z pro ně neznámého tichého světa. U nás zatím s rodiči komunikují pouze slyšící odborníci se slyšící identitou... Je to trochu začarovaný kruh.

Petr Vysuček

Literatura

ERTING, C. J. Deafness, Communication and Social Indetity: An Anthropological Analysis of Interaction among Parents, Teachers, and Deaf Children in a Preschool. In HOMOLÁČ, J. *Komunikace Neslyšících*. Praha: FF UK, 1998, s. 116–124.